

สิทธิของผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาคดีในการพบทนายความ เป็นการเฉพาะตัว

สุภกฤต ทิพย์กุล*

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรรณนิตย**

บทคัดย่อ

ในปัจจุบันกรณีผู้ต้องขังที่ไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวซึ่งอยู่ในระหว่างพิจารณาคดีจะต้องถูกควบคุมหรือขังในเรือนจำหรือในกรณีของจำเลยที่ไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวซึ่งอยู่ในระหว่างพิจารณาคดีของศาลจะต้องถูกควบคุมหรือขังในเรือนจำซึ่งส่วนใหญ่จะไม่มีการจัดห้องเป็นสัดส่วนให้แก่ผู้ต้องขังที่จะพบทนายความเป็นการเฉพาะตัว หรือในกรณีที่มีการจัดห้องเป็นสัดส่วน เช่นในเรือนจำบางแห่งก็ยังมีกล้องโทรทัศน์วงจรปิดคอยบันทึกภาพในระหว่างการปรึกษาคดี หรือในบางกรณีเมื่อผู้ต้องขังพบทนายความเพื่อปรึกษาคดีจะมีเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ยืนควบคุมอยู่ในระยะใกล้ ๆ โดยไม่มีความเป็นส่วนตัว ซึ่งไม่เหมาะที่ผู้ต้องขังจะพบทนายความเป็นการเฉพาะตัว

ดังนั้นการไม่มีการจัดสถานที่ที่เป็นสัดส่วน ไม่มีความเป็นส่วนตัว ไม่มีความเป็นการเฉพาะตัว ในการที่ผู้ต้องขังพบและปรึกษาคดีกับทนายความ จึงส่งผลกระทบต่อสิทธิในการต่อสู้คดีในทางที่เป็นโทษแก่ผู้ต้องขัง ด้วยเหตุนี้ สิทธิของผู้ต้องขังในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัว จึงมีความสำคัญต่อผู้ต้องขังในการต่อสู้คดี ซึ่งในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสิทธิของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัวนั้นก็คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 กฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยมการติดต่อของบุคคลภายนอกต่อผู้ต้องขังและการเจ้าดูกิจการหรือติดต่อการทำงานกับเรือนจำ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2549

วิทยานิพนธ์นี้จึงมุ่งที่จะศึกษาถึงสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาที่ถูกควบคุมไว้ในเรือนจำโดยศึกษากรณีสิทธิในการพบและปรึกษาทนายความของผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณา ซึ่งเห็นว่าการอนุญาตให้ผู้ต้องขังพบทนายความ เพื่อปรึกษาคดีที่ถูกฟ้องร้องอยู่ในศาลถือเป็นสิทธิของผู้ต้องขัง ที่เรือนจำต้องเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้พบทนายความได้ในห้องพิเศษ แยกจากห้องญาติเยี่ยมโดยทั่วไป เพื่อให้ทนายความและผู้ต้องขังได้ปรึกษาหารือในเรื่องคดีได้

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

อย่างสะดวก ไม่ถูกรบกวนจากเสียงของญาติอื่น ๆ อย่างไรก็ตามผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาที่ถูกคุมขังยังไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในเรื่องดังกล่าวเท่าที่ควร ทั้งยังไม่มีกฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่ชัดเจนสามารถบังคับใช้เฉพาะสำหรับผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาที่ได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในการพบและปรึกษาทนายความที่แตกต่างจากผู้ต้องขังที่ได้รับการประกันตัวหรือปล่อยชั่วคราว และยังได้ศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศ สหราชอาณาจักร ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีประเทศญี่ปุ่น และข้อตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาในการพบและปรึกษาทนายความ เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับประเทศไทยว่าสอดคล้อง เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร และไปตามเจตนารมณ์ตามที่กฎหมายกำหนดไว้อย่างแท้จริงหรือไม่ รวมทั้งพิจารณาถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและแนวทางปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์กับผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาให้สอดคล้องกันและเกิดผลสัมฤทธิ์ในทางปฏิบัติต่อไป

1. บทนำ

สิทธิมนุษยชนในการบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากที่สุดในการมีกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หรืออาจกล่าวได้ว่าสิทธิมนุษยชนในการบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับการเป็นกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยหากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศใดหรือที่ได้ก็ตามปราศจากการเคารพต่อสิทธิในการกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นแล้วย่อมไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กระบวนการยุติธรรมทางอาญามีหน้าที่ตรวจสอบให้ได้ความจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดและผู้กระทำความผิด จึงต้องมีมาตรการที่เป็นมาตรฐานเพื่อให้เกิดความแน่นอนในความถูกต้องของการปฏิบัติในทุกขั้นตอนตั้งแต่เริ่มต้นคดีไปจนกระทั่งเสร็จสิ้นกระบวนการทั้งหมดของคดีนั้น โดยตั้งแต่ในขั้นตอนที่รัฐจะดำเนินคดีอาญากับผู้ใดก็จะต้องมีหลักฐานและเหตุผลอันสมควรตามกระบวนการและวิธีการของกฎหมายโดยชอบ ที่จะรองรับการพิสูจน์ได้ว่าการกระทำความผิดและผู้ถูกดำเนินคดีเป็นผู้กระทำความผิด เพราะในระหว่างบุคคลถูกดำเนินคดีอาญาอาจถูกจำกัดอิสรภาพหรือเสื่อมเสียสิทธิที่สำคัญซึ่งอาจเปรียบเสมือนว่าไม่แตกต่างอะไรกับการถูกลงโทษไปแล้ว โดยกระบวนการดำเนินคดีอาญานั้น

การที่รัฐมีความจำเป็นที่ต้องเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐต้องมีใช้เพื่อความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่แต่ต้องเป็นการเอาตัวไว้เพราะความจำเป็นตามกฎหมายเท่านั้น หลังจากพ้นอำนาจการสอบสวนแล้วก็จะนำไปฝากขังไว้ที่ศาลก็จะนำไปฝากขังที่เรือนจำ การกระทำเช่นนี้เป็นการนำบุคคลเข้าไปอยู่ในเรือนจำโดยที่ยังไม่ได้รับการพิพากษาว่ากระทำความผิด ยิ่งกระบวนการพิจารณาคดีนานเท่าใดโอกาสที่บุคคลนั้นจะสูญเสียอิสรภาพในเรื่องต่าง ๆ ย่อมมากขึ้นด้วย กับทั้งเมื่อมีการนำตัวบุคคลนั้นไว้ในอำนาจรัฐระหว่างพิจารณาคดีมากเท่าไร ก็จะเป็นปัญหาให้กับงาน

ราชทัณฑ์ที่ต้องขังบุคคลที่ยังไม่รู้ว่ากระทำความผิดหรือไม่ ซึ่งผู้ต้องขังเหล่านี้มีจำนวนมากและเป็นส่วนหนึ่งทำให้เกิดปัญหาคนล้นคุก เรือนจำมีความสำคัญในการดูแลควบคุมและปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ซึ่งถือเป็นหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่เรือนจำที่ต้องปฏิบัติ โดยผู้ต้องขังระหว่างพิจารณานั้นสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

- 1) ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีในชั้นสอบสวน
- 2) ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีในชั้นไต่สวนถูกฟ้องหรือในชั้นพิจารณา
- 3) ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีในชั้นอุทธรณ์ฎีกา

ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาทั้งสามประเภทยังไม่ถือว่าเป็นนักโทษเด็ดขาดเนื่องจากคดียังไม่ถึงที่สุดหรือมีคำพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิดซึ่งอาจเป็นผู้บริสุทธิ์ก็ได้ บุคคลเหล่านี้จะถูกส่งเข้ามาอยู่ในความควบคุมดูแลของเรือนจำ โดยที่ชีวิตความเป็นอยู่ในระหว่างที่รอการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองนั้นจะต้องอยู่ภายใต้กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และนโยบายของกรมราชทัณฑ์สำหรับผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาเกิดเป็นปัญหาในการพบและปรึกษาทนายความเป็นการเฉพาะตัว ปัญหาด้านความเป็นส่วนตัวในการพูดคุยกันระหว่างทนายความกับผู้ต้องขังระหว่างพิจารณา ปัญหาด้านมาตรฐานในการปฏิบัติที่ไม่เหมือนกันของแต่ละเรือนจำ เช่น กำหนดวันเวลาในการพบและปรึกษาทนายความที่แตกต่างกัน เป็นต้น

ในปัจจุบันกรณีผู้ต้องขังที่ไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวซึ่งอยู่ในระหว่างพิจารณาคดีจะต้องถูกควบคุมหรือขังในเรือนจำหรือในกรณีของจำเลยที่ไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวซึ่งอยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีของศาลจะต้องถูกควบคุมหรือขังในเรือนจำซึ่งส่วนใหญ่จะไม่มีการจัดห้องเป็นสัดส่วนให้แก่ผู้ต้องขังที่จะพบทนายความเป็นการเฉพาะตัว หรือในกรณีที่มีการจัดห้องเป็นสัดส่วน เช่น ในเรือนจำบางแห่งก็ยังมีกล้องโทรทัศน์วงจรปิดคอยบันทึกภาพในระหว่างการปรึกษาคดี หรือในบางกรณีเมื่อผู้ต้องขังพบทนายความเพื่อปรึกษาคดีจะมีเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ยืนควบคุมอยู่ในระยะใกล้ๆ โดยไม่มีความเป็นส่วนตัว ซึ่งไม่เหมาะที่ผู้ต้องขังจะพบทนายความเป็นการเฉพาะตัว

ดังนั้นการไม่มีการจัดสถานที่ที่เป็นสัดส่วน ไม่มีความเป็นส่วนตัว ไม่มีความเป็นการเฉพาะตัว ในการที่ผู้ต้องขังพบและปรึกษาคดีกับทนายความ จึงส่งผลกระทบต่อสิทธิในการต่อสู้คดีในทางที่เป็นโทษแก่ผู้ต้องขัง ด้วยเหตุนี้ สิทธิของผู้ต้องขังในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัวจึงมีความสำคัญต่อผู้ต้องขังในการต่อสู้คดี ซึ่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยส่วนที่ 4 สิทธิในกระบวนการยุติธรรม

ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงมุ่งที่จะศึกษาถึงสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาที่ถูกควบคุมไว้ในเรือนจำโดยศึกษากรณีสิทธิในการพบและปรึกษาทนายความของผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณา ซึ่งเห็นว่าการอนุญาตให้ผู้ต้องขังพบทนายความ เพื่อปรึกษาคดีที่ถูกฟ้องร้องอยู่ในศาลถือเป็นสิทธิของผู้ต้องขัง ที่เรือนจำต้องเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้พบทนายความได้ในห้องพิเศษแยกจากห้องญาติเยี่ยมโดยทั่วไป เพื่อให้ทนายความและผู้ต้องขังได้ปรึกษาหารือในเรื่องคดี

ได้อย่างสะดวก ไม่ถูกรบกวนจากเสียงของญาติอื่น ๆ อย่างไรก็ตามผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาที่ถูกคุมขังยังไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในเรื่องดังกล่าวเท่าที่ควร ทั้งยังไม่มีกฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่ชัดเจนสามารถบังคับใช้เฉพาะสำหรับผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาที่ได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในการพบและปรึกษานายความที่แตกต่างจากผู้ต้องขังที่ได้รับการประกันตัวหรือปล่อยชั่วคราว และยังได้ศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศสหราชอาณาจักร ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีประเทศญี่ปุ่น และข้อตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาในการพบและปรึกษานายความ เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับประเทศไทยว่าสอดคล้อง เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร และไปตามเจตนารมณ์ตามที่กฎหมายกำหนดไว้อย่างแท้จริงหรือไม่ รวมทั้งพิจารณาถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและแนวทางปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์กับผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาให้สอดคล้องกันและเกิดผลสัมฤทธิ์ในทางปฏิบัติต่อไป

2. แนวคิดและหลักกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิในการพบทนายความ

สิทธิในการพบทนายความของผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาคดีถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่พึงมี และได้รับการคุ้มครองอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกันในการต่อสู้คดีโดยทั่วไป ผู้ต้องขังจะไม่มีความรู้ทางกฎหมายจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียทนายความช่วยเหลือยิ่งถ้าคดีร้ายแรงมากเท่าไรความจำเป็นในการมียทนายความยิ่งสูงขึ้นเป็นเงาตามตัวบทบาทของทนายความจึงถือเป็นกลไกที่มีความสำคัญมากในการดำเนินคดีทั้งเป็นหลักประกันเพิ่มเติมว่าผู้ต้องขังมีสิทธิที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้โดยถือ “หลักอาวูธเท่าเทียมกัน” กล่าวคือ คู่พิพาทจะต้องมีสิทธิและความสามารถต่อสู้คดีเท่าเทียมกันอย่างแท้จริงในการดำเนินคดีอาญา ไม่เพียงแต่ผู้ต้องขังที่จะมีสิทธิต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่เท่านั้น ศาลและอัยการก็ยังมีหน้าที่ปกป้องสิทธิอันชอบธรรมของผู้ต้องขังด้วย แต่กลไกเหล่านี้ยังไม่เพียงพอต่อการปกป้องจำเลยซึ่งไม่มีความรู้ทางกฎหมายและสภาพจิตใจกำลังไม่ปกติ เนื่องจากถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด จึงจำเป็นที่จะต้องมีการปรึกษาช่วยเหลือผู้ต้องหาและในกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่ขั้นสอบสวนและชั้นพิจารณาของศาลจะต้องอาศัยทนายความผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการดำเนินคดี ซึ่งหากผู้ต้องขังไม่มีสิทธิในการพบทนายความเพื่อต่อสู้คดีย่อมจะเสียเปรียบอย่างมาก จึงนับได้ว่า สิทธิในการพบทนายความเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมที่จะช่วยผดุงความยุติธรรมให้ตั้งมั่นอยู่ด้วยความสันติและเรียบร้อย โดยถือว่าสิทธิในการพบทนายความของผู้ต้องขังได้รับการยอมรับว่าเป็นสิทธิมนุษยชนอย่างหนึ่งในการต่อสู้คดีซึ่งองค์กรของรัฐจะต้องให้ความคุ้มครอง เพราะฉะนั้นในการที่จะศึกษาว่า สิทธิของผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาคดีในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัวมีมากน้อยเพียงใด จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาถึงประวัติความเป็นมาแนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ

สำหรับในกฎหมายระหว่างประเทศ สิทธิส่วนบุคคลได้ถูกกำหนดเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในการที่จะต้องได้รับความคุ้มครองโดยปณิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ขององค์การสหประชาชาติได้กำหนดไว้ในข้อที่ 12 ว่า “บุคคลใดๆ จะถูกแทรกสอดโดยพลการในความเป็นส่วนในครอบครัว ในเคหสถาน หรือในการสื่อสาร หรือจะถูกหลบลี้ในเกียรติยศและชื่อเสียงไม่ได้ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายต่อการแทรกสอดหรือหลบลี้”

ข้อตกลงระหว่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีผลต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัว ได้แก่

1) ปณิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights of 1948: UDHR)

2) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights, 1966: ICCPR)

3) กฎมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อนักโทษ (Standard Minimum Rules For the Treatment of Prisoners 1955)

4) หลักการเพื่อการคุ้มครองบุคคลทุกคนที่ถูกคุมขังหรือจำคุก (Body of Principles for the Protection of All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment 1988)

5) มาตรการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องขังขององค์การสหประชาชาติ

ในส่วนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสิทธิของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัวนั้นก็คือ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 กฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยมการติดต่อของบุคคลภายนอกต่อผู้ต้องขังและการเจ้าดูกิจการหรือติดต่อการงานกับเรือนจำ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2549

ในมาตรา 33 ของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ได้บัญญัติว่า “ให้ผู้ต้องขังได้รับการเยี่ยมเยียนหรือติดต่อจากบุคคลภายนอกโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากทนายตามความที่บัญญัติไว้ในมาตรา 8 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทั้งนี้ภายใต้ข้อบังคับที่อธิบดีวางไว้”

ภายใต้ข้อบังคับที่อธิบดีวางไว้และเห็นว่าเป็นการจำกัดเสรีภาพของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคือข้อที่ 13 ที่ว่า “...ต้องพูดภาษาไทย และออกเสียงได้ดังพอที่พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมอยู่ ณ ที่นั้นได้ยิน จะพูดภาษาอื่นได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่”

จากการมีกฎหมายต่างๆ เหล่านี้จึงเป็นการสะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการยุติธรรมยังมีช่องว่างในการอำนวยความสะดวก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเข้าถึงความรู้ด้านกฎหมาย และการต่อสู้ในระหว่างพิจารณาคดีของผู้ต้องขังที่เป็นคนยากจน ไม่มีความรู้ หรือไม่สามารที่จะจ้างทนายหรือผู้รู้ผู้ชำนาญทางกฎหมายมาต่อสู้คดีให้ได้ ซึ่งปัญหาเหล่านี้จะเพิ่มมากขึ้นหากต้องมาถูกจองจำในเรือนจำ เพราะการถูกคุมขังจำกัดเสรีภาพจะทำให้การเข้าถึงกฎหมาย ถูกจำกัดไปอีกระดับหนึ่ง ทำให้การศึกษาหาความรู้ทางกฎหมาย การปรึกษาผู้รู้ทางกฎหมาย ตลอดจนการจัดหา

ทนายความ ถูกจำกัดมากกว่าบุคคลทั่วไป ที่สำคัญปัญหาทางกฎหมายของบุคคลที่ถูกจำคุกเหล่านี้ ไม่ได้มีแต่เพียงปัญหาทางคดีเท่านั้น ยังมีปัญหาข้อกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องอีกมากมาย ตลอดจนปัญหาสิทธิของผู้ต้องขังและการปฏิบัติระเบียบกฎเกณฑ์ภายในเรือนจำ

3. สิทธิของผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาคดีในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัวตามกฎหมายต่างประเทศ

สิทธิของผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาคดีในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัวตามกฎหมายต่างประเทศนั้นในการศึกษานี้ จะศึกษาเกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาคดีในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัวตามกฎหมายของ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสหราชอาณาจักร ประเทศฝรั่งเศส ประเทศเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่น

ในประเทศสหรัฐอเมริการัฐได้เข้ามาคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัวอย่างเคร่งครัด ซึ่งรัฐจะกระทำการรบกวน แทรกแซงสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในการพูดคุยสนทนากับทนายความนั้นไม่ได้เลย โดยเจ้าพนักงานของรัฐจะต้องจัดสถานที่ให้มีความเป็นส่วนตัว มีความเป็นส่วนตัว มีความเป็นการเฉพาะตัวให้กับผู้ถูกกล่าวหาได้พูดคุยสนทนากับทนายความ เพราะสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในการพูดคุยสนทนากับทนายความเป็นหลักแห่งความเสมอภาคกันในการต่อสู้คดี ซึ่งผู้ถูกกล่าวหาที่มีความจำเป็นที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือจากทนายความอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน (Fundamental Rights) ของผู้ถูกกล่าวหาที่รัฐจะต้องให้การรับรองและคุ้มครอง

ในประเทศสหราชอาณาจักร ถือว่าเป็นต้นกำเนิดของเอกสิทธิคุ้มครองความลับในการติดต่อสื่อสารระหว่างลูกความกับทนายความ (Attorney-Client Privilege) วางเป็นหลักคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัว เมื่อผู้ถูกกล่าวหาต้องการที่จะพูดคุยกับทนายความ รัฐจะต้องจัดเตรียมสถานที่ให้มีความเป็นส่วนตัว มีความเป็นการเฉพาะตัวให้กับผู้ถูกกล่าวหาพบทนายความ ซึ่งประเทศสหราชอาณาจักรให้ความสำคัญ กับสิทธิดังกล่าวนี้ไม่ว่าจะมีการจัดเตรียมหาทนายความให้ผู้ถูกกล่าวหา ให้สิทธิผู้ถูกกล่าวหาต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่และห้องให้ผู้ถูกกล่าวหาพบทนายความเป็นการเฉพาะตัว

สำหรับในประเทศฝรั่งเศสนั้น สิทธิการมีทนายความเป็นส่วนสำคัญของกระบวนการพิจารณาคดี ซึ่งประเทศส่วนใหญ่ในภาคพื้นยุโรปนั้นถือว่าสิทธิการมีทนายความเป็นส่วนหนึ่งของ “วิธีพิจารณาคดีที่เป็นธรรม” (procès équitable) ตามมาตรา 6 แห่ง Convention européenne de sauvegarde des droits de l’homme et des libertés fondamentales ประเด็นเรื่องสิทธิการมีทนายความนั้นอาจสะท้อนผลสองด้าน กล่าวคือ ผลทางด้านการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพประชาชน หากรัฐหรือหน่วยงานของรัฐไม่ว่าจะเป็นตำรวจ อัยการ หรือศาล ได้เคารพลสิทธิการมีทนายความของจำเลยและปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวอย่างเคร่งครัด อย่างไรก็ตามประเด็นเรื่องสิทธิการมีทนายความอาจถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือถ่วงความยุติธรรมโดยการยื่นอุทธรณ์และ

ฎีกาในประเด็นดังกล่าวในทางเทคนิคทั้ง ๆ ที่จำเลยก็ได้รับการช่วยเหลือจากทนายความตลอดกระบวนการพิจารณา ศาลยังคงมีบทบาทสำคัญในการรับรองและรักษาสีทธิการมีทนายความของผู้ถูกดำเนินคดีอาญาและป้องกันมิให้นำประเด็นดังกล่าวมาขัดขวางความยุติธรรมด้วยไปพร้อม ๆ กัน

ในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันใช้ระบบไต่สวน เพราะเป็นประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย การไต่สวนเบื้องต้นก่อนการพิจารณาคดีทำโดยตำรวจและอาจถูกนำเข้าสู่การดำเนินคดีหรือถอดถอนโดยอัยการ, ในกรณีที่อัยการพิจารณาแล้วเห็นว่าสมควรสั่งฟ้อง โดยที่ตำรวจเป็นผู้รวบรวมพยานหลักฐานและทำการสอบสวนผู้ต้องหา/จำเลย ผลของการสอบสวนจะถูกบันทึกอยู่ในสำนวนและจะส่งสำนวนดังกล่าว ให้กับอัยการเพื่อเปิดสำนวน และอัยการก็สามารถทำการสอบสวนผู้ต้องสงสัย/จำเลยได้ ซึ่งทนายมีสิทธิที่จะอ่านทุกสำนวนของอัยการและศาลรวมถึงบันทึกการสอบสวนของตำรวจและอัยการซึ่งเป็นการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการพิจารณาคดีอย่างเต็มที่ บทบัญญัติในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันได้ให้สิทธิทนายจำเลยในการเข้าถึงพยานหลักฐานได้ แสดงให้เห็นว่า “ทนายจำเลยเป็นผู้มีสิทธิร้องขอต่อศาลเพื่อตรวจสอบพยานหลักฐานได้” แต่การเข้าสู่สำนวนดังกล่าวสามารถถูกปฏิเสธได้หากว่าการสอบสวนยังไม่เสร็จสมบูรณ์และการเข้าสู่สำนวนก่อนเวลาที่จะอาจทำให้เป็นอันตรายต่อการเสร็จสมบูรณ์ของการสอบสวนนั้น และสิทธิในการเข้าถึงพยานหลักฐานดังกล่าวต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานอัยการโดยที่การอนุญาตจะมี 2 ช่วง คือ 1. ระหว่างเตรียมคดีอนุญาตโดยอัยการ และ 2. หลังพ้นจากการเตรียมคดีจะอนุญาตโดยผู้พิพากษารวมถึงการปฏิเสธไม่ให้ฝ่ายจำเลยเข้าถึงพยานหลักฐานด้วยและการเข้าถึงพยานหลักฐานโดยฝ่ายผู้เสียหายที่ให้สิทธิทนายความของผู้เสียหายมีสิทธิร้องขอตรวจดูแฟ้มสำนวนคดี ซึ่งเป็นสิทธิผู้เสียหายมีสิทธิได้รับแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับสำนวนคดีพร้อมสำเนาในกรณีที่พนักงานอัยการตั้งข้อหาซึ่งพนักงานอัยการจะมีดุลยพินิจในการสั่งอนุญาตตามที่กฎหมายบัญญัติไว้แต่ทนายผู้เสียหายไม่ได้รับอนุญาตให้นำพยานหลักฐานที่เป็นของกลางออกไปตรวจสอบนอกศาลได้

ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศหนึ่งที่มีความสำคัญในเรื่องสิทธิการมีทนายของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา โดยถือว่าเป็นสิทธิขั้นมูลฐานในการต่อสู้คดีอาญาของผู้ต้องหาหรือจำเลยประการหนึ่งที่จะก่อให้เกิดความเป็นธรรมในการดำเนินคดีอาญา ซึ่งประชาชนทุกคนควรได้รับโดยเสมอภาคกัน และเป็นประเทศที่ใช้ระบบซีวิลลอว์ (Civil Law หรือ ระบบประมวลกฎหมาย) ที่มีวิธีพิจารณาความอาญาตามแบบของฝรั่งเศสและเยอรมัน การพิจารณาคดีอาญาของญี่ปุ่นเริ่มโดยการดำเนินคดีของพนักงานอัยการซึ่งเป็นผู้มีอำนาจในการฟ้องร้องคดีแต่ไม่มีบทบาทดำเนินการพิจารณาเพราะผู้พิพากษาเป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอัยการและทนายเป็นเพียงผู้เข้าร่วมการพิจารณาคดี การดำเนินคดีอาญาเริ่มต้นโดยการกล่าวหาตามคำฟ้องของอัยการและพิจารณาค้นหาความจริงในคดี โดยการไต่สวนของศาล ในการดำเนินคดีอาญาของญี่ปุ่นถือว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ หากปรากฏว่าเป็นผู้กระทำความผิดก็ไม่ควรได้รับโทษเกินสมควรและการที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดก็ควรจะมีการ

ดำเนินคดีอาญาอย่างถูกต้องตามกระบวนการยุติธรรม ฉะนั้นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาจึงต้องมีสิทธิในการป้องกันตัวตามสมควร การที่ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งไม่มีความรู้ด้านกฎหมายต่อสู้คดีโดยตนเอง ย่อมเป็นการป้องกันตัวที่ไม่เพียงพอ จึงต้องมีทนายเป็นผู้แทนในการดำเนินคดีอาญาเพื่อคอยควบคุมการดำเนินคดีตามขั้นตอนของกฎหมาย

4. วิเคราะห์สิทธิของผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาคดีในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัว

สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (presumption of innocence) และความเสมอภาคในการต่อสู้คดี ตามรัฐธรรมนูญ 2550หลักในเรื่องผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาจะต้องได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะได้พิจารณาว่าเป็นผู้กระทำความผิดและต้องได้รับโทษทางอาญา ในระหว่างนั้นเจ้าพนักงานของรัฐจะปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเยี่ยงนักโทษผู้ต้องคำพิพากษาว่ากระทำความผิดมิได้ ส่งผลให้ในขณะที่เจ้าหน้าที่ของรัฐควบคุมตัวผู้ต้องขังอยู่นั้น การกระทำอย่างใดที่กระทบกระเทือนต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างเช่น ใช้เครื่องพันธนาการ ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเยี่ยงนักโทษ แม้กระทั่งการนำไปคุมขังอยู่ในห้องขังเดียวกับนักโทษเด็ดขาดย่อมกระทำผิดมิได้ ถือเป็นกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีขอบ ซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่ผ่านมาหลายฉบับก็ได้กำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าวในเรื่องนี้ไว้แล้ว สำหรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ส่วนที่ 4 สิทธิในกระบวนการยุติธรรม มาตรา 39 “บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้

ในการวิเคราะห์สิทธิของผู้ต้องขังในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัวของประเทศไทยนั้น การพบทนายความเป็นการเฉพาะตัวก็เพื่อให้ทนายความได้ติดต่อกับลูกความ ซึ่งโดยปกติเป็นการพูดจากันสองต่อสอง การกระทำดังกล่าวนี้ก็เพื่อให้ทนายความได้รู้จักลูกความและทราบข้อเท็จจริงของเรื่องตลอดถึงโอกาสที่จะนำพยานหลักฐานไปตีแผ่ในศาลพอประโยชน์ของลูกความ นอกจากนี้โดยการติดต่อดังกล่าวจะทำให้ทนายความได้มีโอกาสที่จะแจ้งให้ลูกความทราบฐานะในทางคดีทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายของเรื่องที่กล่าวหา รวบรวมพยานหลักฐาน และ เสนอพยานหลักฐาน ซึ่งเป็นหน้าที่ของทนายความที่จะต้องนำพยานหลักฐานที่เป็นประโยชน์ต่อลูกความมาตีแผ่เหตุนี้ทนายความจึงมีสิทธิและหน้าที่ในการที่จะค้นคว้าหาพยานหลักฐานที่เป็น ประโยชน์ต่อลูกความของตน มีโอกาสการนำพยานหลักฐานและหาทางที่จะพิสูจน์ด้วยพยานหลักฐานนั้น อีกทั้งทนายความยังมีสิทธิที่จะแนะนำในเรื่องอุทธรณ์-ฎีกา แก่จำเลยอีกด้วย

การวิเคราะห์สิทธิของผู้ต้องขังในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัวของต่างประเทศนั้น ในประเทศสหรัฐอเมริกาจะให้ความคุ้มครองอย่างเคร่งครัดในการที่ผู้ต้องขังจะพบ

ทนายความภายในเรือนจำ ผู้ต้องขังจะได้รับความคุ้มครองที่เป็นมาตรฐานเดียวกันในทุกมณฑลรัฐ ส่วนในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอังกฤษได้มีการคุ้มครองเอกสิทธิ์ของผู้ต้องขัง ผู้ถูกจับ ผู้ต้องหาหรือจำเลย ภายในเรือนจำ เมื่อผู้ถูกกล่าวหาถูกกักขังในเรือนจำในระหว่างการถูกดำเนินคดีทางอาญา หากผู้ถูกกล่าวหาต้องการพบทนายความ หรือทนายความต้องการพบผู้ถูกกล่าวหาแล้วภายในเรือนจำจะมีห้องที่มีความเป็นส่วนตัวเพื่อให้ทนายความได้พูดคุยสนทนาปรึกษาคดีกับลูกความของตนซึ่งทนายความสามารถเข้าพบผู้ถูกกล่าวหาในเรือนจำได้บ่อยเท่าที่จำเป็น

ซึ่งในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศสได้มีการคุ้มครองเอกสิทธิ์ของผู้ต้องขัง ผู้ถูกจับ ผู้ต้องหาหรือจำเลย ภายในเรือนจำ เมื่อผู้ถูกกล่าวหาถูกกักขังในเรือนจำในระหว่างการถูกดำเนินคดีทางอาญา หากผู้ถูกกล่าวหาต้องการพบทนายความ หรือทนายความต้องการพบผู้ถูกกล่าวหาแล้วภายในเรือนจำจะมีห้องที่มีความเป็นส่วนตัวเพื่อให้ทนายความได้พูดคุยสนทนาปรึกษาคดีกับลูกความของตนซึ่งทนายความสามารถเข้าพบผู้ถูกกล่าวหาในเรือนจำได้บ่อยเท่าที่จำเป็น ดังนั้นภายในเรือนจำ จะถูกออกแบบให้มีห้องที่มีลักษณะเฉพาะเป็นพิเศษมีความเป็นส่วนตัว มีความเป็นการเฉพาะตัวให้กับผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งตกเป็นผู้ต้องขังในระหว่างการพิจารณาคดี ที่จะได้พูดคุยสนทนากับทนายความในห้องที่มีความเป็นส่วนตัว โดยไม่มีกล้องวงจรปิดคอยบันทึกภาพในการสนทนากันระหว่างผู้ต้องขังกับทนายความเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งตกเป็นผู้ต้องขังในระหว่างการพิจารณาคดีซึ่งถูกควบคุมกักขังภายในเรือนจำ

สำหรับในรัฐธรรมนูญและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมนีได้มีการคุ้มครอง เอกสิทธิ์ของผู้ต้องขัง ผู้ถูกจับ ผู้ต้องหาหรือจำเลย ภายในเรือนจำ เมื่อผู้ถูกกล่าวหาถูกกักขังในเรือนจำในระหว่างการถูกดำเนินคดีทางอาญา หากผู้ถูกกล่าวหาต้องการพบทนายความ หรือทนายความต้องการพบผู้ถูกกล่าวหาแล้วภายในเรือนจำจะมีห้องที่มีความเป็นส่วนตัวเพื่อให้ทนายความได้พูดคุยสนทนาปรึกษาคดีกับลูกความของตนซึ่งทนายความสามารถเข้าพบผู้ถูกกล่าวหาในเรือนจำได้บ่อยเท่าที่จำเป็น ซึ่งผู้ถูกกล่าวหาจะถูกควบคุมตัวภายในเรือนจำตลอดเวลาในการถูกดำเนินคดีหลังจากศาลไม่ให้ผู้ถูกกล่าวหาได้ประกันตัวดังนั้นผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ตกเป็นผู้ต้องขังในระหว่างถูกดำเนินคดีจะมีเวลาที่จะพบกับทนายความเพื่อปรึกษาคดีภายในเรือนจำมากที่สุด

สำหรับในรัฐธรรมนูญของญี่ปุ่นได้มีการคุ้มครองเอกสิทธิ์ของผู้ต้องขัง ผู้ถูกจับ ผู้ต้องหาหรือจำเลย ภายในเรือนจำ เมื่อผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้รับการประกันตัวจากศาลระหว่างการดำเนินคดีอาญานั้น ศาลจะมีคำสั่งและออกหมายให้นำผู้ต้องหาไปควบคุมไว้ในเรือนจำกลาง การสอบสวนโดยเจ้าพนักงานตำรวจที่เรือนจำนั้นไม่สะดวกดังเช่นที่สถานีตำรวจ เพราะเจ้าหน้าที่เรือนจำมักจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับการสอบสวนอยู่ด้วย นอกจากนั้นในบางครั้งเจ้าหน้าที่เรือนจำก็อาจอยู่ร่วมใน การสอบสวนนั้นๆ ด้วยเพื่อป้องกันไม่ให้เจ้าพนักงานตำรวจทำการสอบสวน

ผู้ต้องหาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ด้วยเหตุผลนี้ผู้ถูกกล่าวหา จะถูกควบคุมตัว ภายในเรือนจำ ตลอดเวลาในการถูกดำเนินคดีภายหลังจากศาลไม่ให้ผู้ถูกกล่าวหาได้ประกันตัวดังนั้นผู้ต้องหา หรือจำเลยที่ตกเป็นผู้ต้องขังในระหว่างถูกดำเนินคดีจะมีเวลาที่จะพบกับทนายความเพื่อปรึกษาคดีภายในเรือนจำมากที่สุด

ในส่วนการวิเคราะห์หัตถบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องขังในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัวสิทธิผู้ต้องขัง ผู้ถูกจับ ผู้ต้องหาหรือจำเลยในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัว ได้ถูกบัญญัติไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่า เหตุผลที่สำคัญในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัวก็เพื่อป้องกันถ้อยคำของผู้ต้องหาไม่ให้บุคคลภายนอกได้ยินการพูดคุยสนทนากันระหว่างผู้ต้องหากับทนายความ ประกอบกับหากผู้ต้องหาได้กล่าวถ้อยคำออกมา ซึ่งเป็นปฏิกิริยาต่อตนเองแล้ว ศาลไม่อาจใช้ดุลพินิจรับฟังถ้อยคำของผู้ต้องหาได้ ถือได้ว่าเป็นถ้อยคำที่ผู้ต้องหาได้กล่าวออกมาโดยไม่สมัครใจ เช่นนี้ศาลจะใช้ดุลพินิจรับฟังถ้อยคำของผู้ต้องหาได้อย่างไร ด้วยเหตุนี้จากหลักกฎหมายดังกล่าวจะ ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาสิทธิได้พบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัวและจำเลยมีสิทธิปรึกษาทนายความหรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัวในกรณีดังกล่าว หากผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องการปรึกษาคดีหรือพบทนายความ ไม่ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะถูกควบคุมขัง ณ ที่ทำการของพนักงานสอบสวน ในสถานที่อื่นนอกจากเรือนจำ ในเรือนจำ หรือในที่ทำการของศาล หากเจ้าพนักงานของรัฐไม่จัดสถานที่หรือห้องพบทนายความ โดยไม่มีความเป็นสัดส่วน ไม่มีความเป็นส่วนตัว ไม่มีความเป็นการเฉพาะตัว ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้พูดคุยสนทนากับทนายความแล้วจะไม่ส่งผลถึงการพิจารณาคดีในชั้นศาลซึ่งแตกต่างจากหลักเกณฑ์ในกรณีที่พนักงานสอบสวนไม่แจ้งสิทธิหรือไม่ดำเนินการตามที่กฎหมายกำหนด ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติสภาพบังคับ (Sanction) ไว้โดยชัดเจนในการห้ามไม่ให้รับฟัง “ถ้อยคำ” ของผู้ต้องหา ประกอบกับกฎหมายก็ไม่มีผลบังคับใช้ในการห้ามรับฟัง “ถ้อยคำ” ของผู้ต้องหาหรือจำเลย หากเจ้าพนักงานของ รัฐไม่จัดสถานที่หรือห้อง พบทนายความ โดยไม่มีความเป็นสัดส่วน ไม่มีความเป็นส่วนตัว ไม่มีความเป็นการเฉพาะตัว ให้กับผู้ต้องหาหรือจำเลยได้พบกับทนายความ

วิเคราะห์แนวปฏิบัติเกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องขังในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัว จะเห็นได้ว่าทั้งกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีฯ และข้อบังคับอธิบดีกรมราชทัณฑ์ ต่างก็สอดคล้องกันกับมาตรฐานสากล แต่ข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติ กับไม่สอดคล้องกัน กล่าวคือความเป็นจริงในปัจจุบันในทางปฏิบัติของพนักงานสอบสวน หากสถานีตำรวจหรือหน่วยราชการใดยังไม่มีห้องควบคุมที่จัดขึ้นเป็นพิเศษโดยแบ่งเป็นสัดส่วนต้องให้ผู้ถูกคุมขังพบและปรึกษาทนายความที่ห้องควบคุมทำนองการเยียมอย่างธรรมดา แต่พยายามเปิดโอกาสให้พบและปรึกษากันเป็นส่วนตัวเท่าที่จะกระทำได้ ซึ่งในสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันก็คือพนักงานสอบสวนจะให้ทนายความยืนพูดคุยกับผู้ต้องหาอยู่หน้าห้องขังนั่นเอง ซึ่งไม่มีความเป็นสัดส่วน ไม่มีความเป็นส่วนตัว ไม่มีความเป็นการเฉพาะตัว เพราะบริเวณด้านในห้องขังนั้นก็ยังมี

ผู้ต้องขังอื่นๆ รวมปะปนอยู่ด้วย อีกทั้งบริเวณด้านนอกห้องขังก็ยังมีเจ้าพนักงานตำรวจหรือบุคคลภายนอกอื่นๆ เดินผ่านไปมาตลอดเวลา นี่คือการเป็นจริงในปัจจุบันเช่นนี้แล้วการพบทนายความของผู้ต้องขังจะมีความเป็นการเฉพาะตัวได้อย่างไรในกรณีของเรือนจำ ภายในเรือนจำบางแห่งจะไม่มีห้องผู้ต้องขังพบทนายความที่เป็น ห้องที่มีลักษณะเฉพาะ ซึ่งในทางปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์จะให้ผู้ต้องขังพบทนายความในห้องเยี่ยมญาติเหมือนบุคคลทั่วไป ด้วยเหตุนี้การพบทนายความของผู้ต้องขังในปัจจุบันจึงไม่มี ความเป็นการเฉพาะตัว

เปรียบเทียบสิทธิของผู้ต้องขังในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัวของประเทศไทย กับต่างประเทศ สำหรับสิทธิของผู้ต้องขัง ผู้ถูกจับ ผู้ต้องหาหรือจำเลยในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัวในคดีอาญาได้รับการรับรองตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตั้งแต่เริ่มคดีอาญาจนกระทั่งศาลตัดสินคดี ซึ่งสิทธิของผู้ต้องขัง ผู้ถูกจับ ผู้ต้องหาหรือจำเลยในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัว ตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ญี่ปุ่น และไทย มีหลักการปฏิบัติคล้ายคลึงกัน โดยสอดคล้องกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองตามข้อ 8 ขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองเยาวชนที่ถูกจำกัดอิสรภาพ (United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty 1990) กฎมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อนักโทษ ค.ศ. 1955 (Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners) หลักการเพื่อการคุ้มครองบุคคลทุกคนที่ถูกคุมขังหรือจำคุก ค.ศ. 1988. (Body of Principles for the Protection of all Persons under any form of Detention or Imprisonment) และหลักการพื้นฐานว่าด้วยบทบาทของนักกฎหมาย ค.ศ. 1990 (Basic Principles on the Role of Lawyers)

ซึ่งสิทธิของผู้ต้องขัง ผู้ถูกจับ ผู้ต้องหาหรือจำเลย ในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัว ในคดีอาญาได้รับการรับรองตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตั้งแต่การถูกควบคุมตัว การถูกกักขังในเรือนจำ และการกักขังภายในที่ทำการศาล โดยในขั้นตอนการถูกควบคุมตัวภายในสถานีตำรวจ ตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน ญี่ปุ่น และไทย เมื่อผู้ถูกควบคุมตัวถูกนำตัวมาที่สถานีตำรวจ และผู้ถูกควบคุมตัวต้องการปรึกษาทนายความภายในสถานีตำรวจจะมีห้องที่มีลักษณะเฉพาะเป็นพิเศษ มีความเป็นส่วนตัวโดยห้ามไม่ให้บุคคลอื่นเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการปรึกษาคดีระหว่างผู้ถูกควบคุมตัวกับทนายความ ส่วนในกรณีที่ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาไม่ฐานะยากจนไม่สามารถจ้างทนายความเอกชนได้ เมื่อ ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาร้องขอทนายความเจ้าพนักงานของรัฐจะต้องจัดทนายความให้แก่ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาในบางครั้ง

5. บทสรุป

จากการศึกษาหลักการแนวคิด หลักกฎหมายและการปฏิบัติในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาในการพบและปรึกษาทนายความของประเทศไทย และข้อตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง กฎหมายประเทศสหราชอาณาจักร ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศญี่ปุ่นพบว่า

ในกรณีสิทธิของผู้ต้องขัง ผู้ถูกจับ ผู้ต้องหาหรือจำเลยในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัวในคดีอาญาได้รับการรับรองตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตั้งแต่เริ่มคดีอาญาจนกระทั่งศาลตัดสินคดี ซึ่งสิทธิของผู้ต้องขัง ผู้ถูกจับ ผู้ต้องหาหรือจำเลยในการพบทนายความเป็นการเฉพาะตัว ตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ญี่ปุ่น และไทย มีหลักการปฏิบัติคล้ายคลึงกัน กล่าวคือเมื่อผู้ถูกควบคุมตัวถูกนำตัวมาที่สถานีตำรวจ และผู้ถูกควบคุมตัวต้องการปรึกษาทนายความภายในสถานีตำรวจจะมีห้องที่มีลักษณะเฉพาะเป็นพิเศษ มีความเป็นส่วนตัวโดยห้ามไม่ให้บุคคลอื่นเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการปรึกษาคดีระหว่างผู้ถูกควบคุมตัวกับทนายความ ส่วนในกรณีที่ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาไม่มีฐานะยากจนไม่สามารถจ้างทนายความเอกชนได้ เมื่อผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาร้องขอทนายความเจ้าพนักงานของรัฐจะต้องจัดทนายความให้แก่ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาในบางครั้ง ซึ่งความเป็นจริงของไทยในปัจจุบันก็คือพนักงานสอบสวนจะให้ทนายความยื่นพุดคุยกับผู้ต้องหาอยู่หน้าห้องขังนั่นเอง ซึ่งไม่มีความเป็นส่วนตัวไม่มีความเป็นส่วนตัว ไม่มีความเป็นการเฉพาะตัว เพราะบริเวณด้านในห้องขังนั้นก็ยังมีผู้ต้องขังอื่นๆ รวมปะปนอยู่ด้วย อีกทั้งบริเวณด้านนอกห้องขังก็ยังมีเจ้าพนักงานตำรวจหรือบุคคลภายนอกอื่นๆ เดินผ่านไปมาตลอดเวลา

ในกรณีขั้นตอนการถูกกักขังในเรือนจำตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ญี่ปุ่น และไทย เมื่อผู้ถูกกล่าวหาถูกกักขังในเรือนจำในระหว่างการถูกดำเนินคดีทางอาญา หากผู้ถูกกล่าวหาต้องการพบทนายความ หรือทนายความต้องการพบผู้ถูกกล่าวหาแล้วภายในเรือนจำจะมีห้องที่มีความเป็นส่วนตัวเพื่อให้ทนายความได้พุดคุยสนทนาปรึกษาคดีกับลูกความของตนซึ่งทนายความสามารถเข้าพบผู้ถูกกล่าวหาในเรือนจำได้บ่อยเท่าที่จำเป็นภายในเรือนจำจะถูกออกแบบให้มีห้องที่มีลักษณะเฉพาะเป็นพิเศษมีความเป็นส่วนตัว มีความเป็นการเฉพาะตัวให้กับผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งตกเป็นผู้ต้องขังในระหว่างการพิจารณาคดี ที่จะได้พุดคุยสนทนากับทนายความในห้องที่มีความเป็นส่วนตัว โดยไม่มีกล้องโทรทัศน์วงจรปิดคอยบันทึกภาพในการสนทนากันระหว่างผู้ต้องขังกับทนายความเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งตกเป็นผู้ต้องขังในระหว่างการพิจารณาคดีซึ่งถูกควบคุมกักขังภายในเรือนจำ ซึ่งในสภาพความเป็นจริงของไทยในปัจจุบันก็คือ ภายในเรือนจำบางแห่งจะไม่มีห้องผู้ต้องขังพบทนายความที่เป็น ห้องที่มีลักษณะเฉพาะ ซึ่งในทางปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์จะให้ผู้ต้องขังพบ

ทนายความในห้องเยี่ยมญาติเหมือนบุคคลทั่วไป ด้วยเหตุนี้การพบทนายความของผู้ต้องขังในปัจจุบันจึงไม่มี ความเป็นการเฉพาะตัว

ส่วนในกรณีของการกักขังภายในที่ทำการศาลตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหรัฐอเมริกาอังกฤษฝรั่งเศสเยอรมันญี่ปุ่น และไทยได้มีการคุ้มครองเอกลักษณ์ของผู้ต้องขัง ผู้ถูกจับ ผู้ต้องหาหรือจำเลยภายในที่ทำการศาลเมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยมาปรากฏตัวในศาล ตามกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญานั้น หากผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องการที่จะปรึกษาคดีหรือพูดคุยสนทนากับทนายความ ภายในที่ทำการของศาลจะถูกออกแบบให้ห้องที่มีลักษณะเฉพาะ มีความเป็นส่วนตัว โดยไม่มีกล้องโทรทัศน์วงจรปิดคอยบันทึกภาพ ในการสนทนากันระหว่างผู้ถูกกล่าวหาทนายความ การมีห้องที่มีลักษณะเฉพาะ มีความเป็นส่วนตัวในที่ทำการของศาล ก็เพื่อเตรียมไว้ให้กับผู้ต้องหาหรือจำเลยได้พูดคุยสนทนาหรือพบทนายความเป็นการเฉพาะตัวเช่นกัน ซึ่งในสภาพความเป็นจริงของไทยในปัจจุบันก็คือ ภายในที่ทำการศาลไม่มีห้องผู้ต้องขัง พบทนายความที่เป็น ห้องที่มีลักษณะเฉพาะ ด้วยเหตุนี้การพบทนายความของผู้ต้องขังในปัจจุบันจึงไม่มีความเป็นการเฉพาะตัว

6. ข้อเสนอแนะ

จากบทสรุปข้างต้นจะเห็นได้ว่า ตามที่ได้มีการกำหนดตัวกฎหมาย และข้อปฏิบัติในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาในการพบและปรึกษาทนายความ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 กฎกระทรวง ระเบียบ ข้อบังคับของกรมราชทัณฑ์ของประเทศไทย นั้น ยังไม่มีการบังคับใช้ที่เข้มงวด และให้สิทธิแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยเท่าที่ควร เนื่องจากในประเทศไทย ไม่มีการจัดสถานที่ให้เหมาะสม เป็นสัดส่วน เพื่อให้เกิดความเป็นเฉพาะตัว ซึ่งก็คือการติดต่อสื่อสารที่ต้องเป็นความลับ สำหรับวัตถุประสงค์ของการได้รับคำแนะนำทางกฎหมาย หรือความช่วยเหลือทางกฎหมาย และฝ่ายทนายความก็จะได้รับทราบข้อเท็จจริงโดยละเอียดอย่างครบถ้วนเช่นกันด้วยเหตุนี้หากผู้ต้องหาหรือจำเลยพบทนายความโดยไม่มีความเป็นส่วนตัวย่อมเป็นการรบกวนแทรกแซงเข้าไปในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ต้องหาหรือจำเลยกับทนายความในการปรึกษาคดีถือได้ว่าเป็นการกระทำโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

สิทธินี้และในสภาพความเป็นจริงของไทยในปัจจุบันก็คือ ภายในเรือนจำบางแห่งจะไม่มีห้องผู้ต้องขังพบทนายความที่เป็นห้องที่มีลักษณะเฉพาะ ซึ่งในทางปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์จะให้ผู้ต้องขังพบทนายความในห้องเยี่ยมญาติเหมือนบุคคลทั่วไป ด้วยเหตุนี้การพบทนายความของผู้ต้องขังในปัจจุบันจึงไม่มี ความเป็นการเฉพาะตัวรัฐควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ฯ และกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดให้เรือนจำทุกแห่งมีการจัดห้องที่มีลักษณะเฉพาะสำหรับผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาในการพบและปรึกษาทนายความเป็นการเฉพาะตัว

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, ชาติ ชัยเดชสุริยะ และณัฏฐา จัตรไพฑูรย์. (ผู้แปล). (2547). *มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยการยุติธรรมทางอาญา (มูลนิธิพัฒนากระบวนการยุติธรรม: กรุงเทพฯ: เดือนตุลา,*
คณิต ฦ นคร ก (2549). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*
ชาติ ชัยเดชสุริยะ. (2529). *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.*
ธานี วรภัทร. (2553, สิงหาคม). *กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.*
มารุต บุณนาค. (2515). “สิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในการต่อสู้คดีอาญา.” *วารสาร*
ทนายความ 12.
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 124 ตอนที่ 47 ก (24
สิงหาคม 2550)

เอกสารอื่นๆ

- จิรวุฒิ ลิปิพันธ์ และธานี วรภัทร. (2549). “สิทธิของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณา.” (รายงาน
ผลการวิจัย). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.